

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยในอนาคต 20 ปี มีจุดมุ่งหมายมุ่งแก้ปัญหาความยากจน และยกระดับคุณภาพชีวิตคนส่วนใหญ่ของประเทศให้เกิด "การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดี มีสุขของคนไทย" และสร้างค่านิยมร่วมให้คนไทยตระหนักถึงความจำเป็นและปรับเปลี่ยน กระบวนการคิด ทักษะคิด และกระบวนการทำงาน โดยยึด "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" เป็นปรัชญานำทางให้เอื้อต่อการบริหารจัดการประเทศแนวใหม่ที่มุ่งประสิทธิภาพและคุณภาพ และก้าวทันโลกอย่างรู้ทัน ซึ่งถือเป็นการพัฒนาโดยยึดทางสายกลาง ตั้งอยู่บนพื้นฐาน ความสมดุลพอดี ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล นำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง สามารถพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก คนไทยส่วนใหญ่มีการศึกษา และรู้จักเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นคนดี มีคุณธรรมและซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในสังคมแห่ง ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สามารถรักษามิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงาม ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าทางสังคมไทยที่มีความสมานฉันท์เอื้ออาทร ต่อกัน อันเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล มีคุณธรรมอย่างยั่งยืน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9, 2544 : 4)

จากวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศสร้างต้น เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่า ที่ดีในสังคมไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549) จึงได้กำหนดสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์ โดยมุ่งพัฒนาสู่ "สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ" คือ สังคมคุณภาพที่ยึดหลักความสมดุล ความพอดี สามารถสร้างคนทุกคนให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบมีจิตสำนึกสาธารณะ พึ่งตนเองได้ คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีเมืองและชุมชนน่าอยู่ มีระบบดี มีประสิทธิภาพ ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพ มีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ ได้รับการพัฒนา อย่างยั่งยืนและสมดุลกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบการเมืองการปกครองโปร่งใส เป็นประชาธิปไตย ตรวจสอบได้ และมีความเป็นธรรมในสังคมไทย สังคมแห่งภูมิปัญญาและ การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้คนไทยสามารถคิดเป็นทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้ทันโลก เพื่อพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง สามารถสั่งสมทุน

ทางปัญญา รักษาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม สังคมสมานฉันท์ และ
 เชื้ออาหารต่อกัน ที่ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของเอกลักษณ์สังคมไทยที่พึงพาเกื้อกูลกัน
 รู้รัก สามัคคี มีจารีตประเพณีดีงาม มีความเอื้ออาทร รักภูมิใจในชาติและท้องถิ่น มีสถาบัน
 ครอบครัวที่เข้มแข็ง ตลอดจนเครือข่ายชุมชนทั่วประเทศ ((แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
 ฉบับที่ 9. 2544 : 5)

สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สังคมสมานฉันท์และเชื้ออาหาร
 ต่อกันข้างต้นจึงถือเป็นสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์เชิงวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศในอนาคต
 ซึ่งมีความสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
 หมวด 4 หน้าที่ของชนชาวไทย มาตรา 69 บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร
 เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พินิจ ปกป้อง และสืบสานศิลปะ
 วัฒนธรรมของชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 และหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 79 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน
 มีส่วนร่วมในการสงวนบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลาย
 ทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพ
 สิ่งแวดล้อมตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดการสะสมพิษที่มีผล
 ต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน (สำนักงานคณะกรรมการ
 การประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 22 - 24)

จึงกล่าวได้ว่า การสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจน
 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องสำคัญที่รัฐให้ความสำคัญโดยได้บรรจุ
 สาระไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 1549) และรัฐธรรมนูญ
 แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ซึ่งหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน อีกทั้งประชาชนชาวไทย
 จะต้องแสดงความรับผิดชอบในหน้าที่แห่งตนที่ดำรงสถานภาพอยู่ โดยต้องเร่งรัดดำเนินงาน
 อย่างจริงจัง เนื่องจากในสถานการณ์ของความเจริญในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ประเทศไทยได้รับ
 อิทธิพลวัฒนธรรมจากนานาประเทศ ส่งผลให้ประเทศชาติเกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยม และ
 ประสบปัญหาด้านต่าง ๆ ดังที่ ณชมา สุวรรณานนท์ (2548. Online) กล่าวถึงกระแสโลกาภิวัตน์
 กับวิกฤตสังคมไทยว่า กระแสความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง แพรวะพัด
 ไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบทั้งในด้านบวกและลบต่อชีวิตคน ถ่ายเท เชื่อมโยงกลายเป็น
 ปัญหาระหว่างประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก การพัฒนาที่หลงทิศผิดทาง คนรุ่นใหม่
 ตกเป็นทาสการบริโภคนิยม การล่มสลายของภาคเกษตร และความเสื่อมทรุดของทรัพยากร
 สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างซึ่งเป็นที่ยอมรับกัน

ดังนั้น การพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ฐานรากของสังคมมีคุณภาพเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในปัจจุบัน รัฐบาลจึงได้กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างมากมาย โดยเฉพาะได้เน้นโครงสร้างการปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การปกครอง การบริหาร การบริการงานบุคคล การเงินและการคลัง และการมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ (สมบุญ เดชสมบุญ. 2548 : 55) ซึ่งมีความใกล้ชิดกับสภาพปัญหา จึงมีความเหมาะสมอย่างสูงสุดที่จะเป็นหน่วยปฏิบัติงานด้านการสืบสานศิลปะวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หมู่บ้านโพธิ์ประทับช้าง หมู่ที่ 3 เป็นเขตพื้นที่ในความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง ซึ่งมีโบราณสถานที่สำคัญ คือ วัดโพธิ์ประทับช้าง และภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ การแข่งขันเรือยาวประเพณี ส้มโอบัวสืบล การตีไก่ รำมวยไทย รำไทย และกิจกรรมมัคคุเทศก์น้อย ซึ่งมีความเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยว วัดโพธิ์ประทับช้างเชิงอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วม โดยมีความสอดคล้องและเป็นไปได้ตามผลงานวิจัยของพันธ์ศักดิ์ ชูทอง (2541) ที่พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวมีการประสานสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประโยชน์ของชุมชน และการศึกษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งประชาชนมีทัศนคติเกี่ยวกับแนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ถูกต้องและเป็นไปในทางที่ยั่งยืน และงานวิจัยของศิริวัฒน์ บุญอัตรกุล (2546) ที่พบว่า ควรส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านหรือศูนย์วัฒนธรรมทุกระดับ เพื่อรวบรวมงานวัฒนธรรมให้เป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดและการเรียนรู้ ให้มีการพัฒนาด้านวัฒนธรรม โดยการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนและทุกระดับ อันจะเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนหรือท้องถิ่น ตามยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างยั่งยืนของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549) ที่มีแนวทางการพัฒนา คือ พัฒนาเมืองน่าอยู่ และชุมชนน่าอยู่ตามศักยภาพความพร้อมอย่างสอดคล้องกับวัฒนธรรม ค่านิยม และความต้องการของคนในสังคม เพื่อวัตถุประสงค์ในผลลัพธ์ที่จะแสดงในรูปของความเข้มแข็ง ความมั่นคงของชุมชน และชาติในที่สุด

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการส่งเสริมแหล่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แบบมีส่วนร่วม วัดโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การส่งเสริมแหล่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แบบมีส่วนร่วม วัดโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การดำเนินการวิจัยดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนา ซึ่งมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วม

ขอบเขตด้านประชากร

ช่วงที่ 1 ศึกษาปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วม ประชากรที่ใช้ได้แก่ ประชาชนในหมู่ที่ 3 ตำบลโพธิ์ประทับช้าง และนักท่องเที่ยว รวม 150 คน
ช่วงที่ 2 การสร้างรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วม ใช้ประชากรในช่วงที่ 1 และผู้วิจัย รวม 50 คน ดำเนินการโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง

ขอบเขตด้านตัวแปร

ช่วงที่ 1 ตัวแปรที่ศึกษา คือ ปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วม
ช่วงที่ 2 ตัวแปรที่ศึกษา คือ ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วม

นิยามศัพท์เฉพาะ

การส่งเสริมการท่องเที่ยว หมายถึง การจัดให้มีการเคลื่อนไหวด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าสมควรแก่การมาเที่ยวชม เพื่อการเสริมสร้างประสบการณ์หรือภูมิปัญญา

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่น ภายใต้ความรับผิดชอบและจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม

แบบมีส่วนร่วม หมายถึง การดำเนินงานในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผล และร่วมภาคภูมิใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจการส่งเสริมการท่องเที่ยวทุกฝ่าย

วัดโพธิ์ประทับช้าง หมายถึง อุโบสถอันเป็นโบราณสถานที่สร้างในสมัย สมเด็จพระเจ้าเสือหรือหรือหลวงสรศักดิ์หรือสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 พระมหากษัตริย์ แห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ในพื้นที่วัดโพธิ์ประทับช้าง หมู่ที่ 3 ตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

ปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยว หมายถึง อุปสรรคหรือข้อขัดขวางในการจัดให้มีการเคลื่อนไหวด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าสมควรแก่การมาเที่ยวชม อันเป็นผล ให้ไม่สามารถจัดการท่องเที่ยวขึ้นได้ หรืออาจจัดได้แต่ไม่สามารถนำเสนอหรือแสดงคุณค่า ของแหล่งท่องเที่ยวให้เห็นได้อย่างชัดเจน

ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยว หมายถึง รูปแบบหรือวิธีการที่ช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้มีการเคลื่อนไหวด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าสมควรแก่การเที่ยวชม ซึ่งได้มาจากการคิดวิเคราะห์ และสังเคราะห์เนื้อหาการประชาคม

การประชาคม หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน กระทำได้โดยใช้เทคนิคกระบวนการวางแผน แบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ คือ ขั้นสร้างความตระหนัก (Appreciation : A) ขั้นสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนา (Influence : I) และ ขั้นสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C)

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทราบปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วม และนำมาเป็น ข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนสร้างยุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วม
2. ได้ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อนำมาใช้ เป็นต้นแบบในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วมในท้องถิ่นอื่น
3. สร้างระบบบริหารจัดการตามแนวทางปฏิรูประบบราชการและการเมืองที่เปิดโอกาส ให้เอกชน ประชาชนและชุมชนมีบทบาทมากขึ้น ทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยมีประชาชนและ ประเทศชาติเป็นเป้าหมาย มีวัฒนธรรม และบรรยากาศในการทำงานแบบมีส่วนร่วม